מפניני הפרשה - מאמר

אמנות הויתור והשלום

"ויראו על העדה כי גוע אהרן" (במדבר כ', כט') בפרשה זו אהרן הכהן הגדול, השיב את נשמתו לבוראו. "**ויעמ אהרן שם בראש ההר, וירד משה ואלעזר מן ההר**" אולם לבני ישראל קשה להאמין לבשורה הקשה, כמובא במדרש ילקוט שמעוני, על פרשת חוקת: "**וכל ישראל מביטין בהן שעלו שלושה ולא ירדו, כי אם שניים... נחלקו לשלש כתות: אחת אומרת: הרגו משה, שהיה מתקנא בו. אחת אומרת: אלעזר הרגו, שהיה מבקש לרשת הכהונה הגדולה. ואחת אומרת: דרך שמים (מיתה טבעית) מת. תפשום כל ישראל** (למשה ואלעזר) **ואמרו: אהרן היכן הוא? אמר להם משה: גנזו הקב"ה לחיי לעולם הבא. אמרו לו: אין אנו מאמינים לך, שמא דבר שלא כהוגן אמר לך וקנסת עליו מיתה? בקשו ישראל לסקול את משה ואת אלעזר**"

המדרש מביע את הזעזוע, שפקד את עם ישראל עם מות אהרון. האיש, עליו התלוננו רבות בעבר, יצר עם מותו, חלל ריק בליבם - מה המקום, שתפס איש זה בחייהם? - אמנות הוויתור והשלום.

אכן, אפשר להבין לליבם. האיש היה אהוד על ההמונים. למרות רום מעלתו – שני להנהגה – מעורב היה עם הבריות, יורד אל אוהליהם, חי את חייהם ומלמדם, את האמנות החשובה ביותר לחיים מתוקנים: את אמנות הוויתור.

בדרכו זו הפך אהרן לסמל השלום והאהבה בעם. הוא ראה במעשיו אלה את ייעודו. מה פלא, שזכה לכהונה, שמטרתה לכפר על עוונות בית ישראל ולשים שלום בינם לבין האלוקים? אהבתו לעם הייתה אהבת אמת, מה פלא, שהעם השיב לו אהבה? - טוב לב בסיסי זה של אהרן נתגלה עוד במצרים, בטרם גאולה. משה ניהל דו-שיח נוקב עם האלוקים ליד הסנה הבוער. דו-שיח בו ניסה לדחות את מינויו לתפקיד הגואל, שהטיל עליו האלוקים.

אחת הסיבות המרומזות לסירובו של משה הייתה: אי רצונו לפגוע באחיו המבוגר, והחשש מקנאתו למראה גדולת אחיו הצעיר. אולם, הקב"ה אומר לו: לא אכפת לאהרן בדבר זה, לא די שאינו מצטער, אלא עוד שמח הוא על כך...שנאמר: "**וגם הנה הוא יצא לקראתך וראך שמח בלבו**" (שמות ד, י"ד) – נשים לב!! אינו אומר ושמח בלבד, אלא, "וישמח בליבו". שמחת אמת, ולא קנאה למראה האח הצעיר, שזכה לקרבת אלוקים כה גדולה. זהו אופיו המעולה של אהרון. אשר מותו גרר אחריו אבל כבד, כבד אף מן האבל על משה.

במות משה נאמר: "ויבכו בני ישראל את משה" (דברים לד', ח'). לא כולם בכו, ואילו במות אהרון נאמר: "**ויבכו את אהרון...כל בית ישראל**" מדוע? מפני שמשה היה מוציא הדין לאמתו והיה מוכיחם בדברים. אבל אהרון לא אמר מימיו לאיש: סרחת, ולאישה – סרחת! ולא עוד אלא שהיה תמיד רודף שלום, ובדרך זו קירב את העם לקב"ה שנאמר: "**במישור ובשלום הלך אתי ורבים השיב מעוון**" (מלאכי ב')

מה עם מרים? לאיזה כבוד זכתה במותה? האם עליה התאבל העם כראוי? למרבה הפלא – לא. נאמר בפסוק: "**וישב העם בקדש ותמת שם מרים ותקבר שם**". זהו ותו לא. זאת, למרות זה שמרים הניחה את יסודות הגאולה, הפיחה אמונה בשעה הקשה ביותר, לפני למעלה מדור.

אין הם מכירים כל טובה לנביאה, לצדקת. עד שתבע ה' את עלבונה וביטל את באר המים ממנה שתו שנאמר מיד: "**ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה ועל אהרון**"...

בין אדם לחבירו

יש להקפיד מאוד על כללי הצניעות, הן מצד משפחות האורחים והן מצד משפחת המארחים. לכן אין להלין כמה משפחות בחדר אחד, אלא כל משפחה בחדר נפרד. אם אין מקום בבית להלין את כל האורחים בנוחות ותוך שמירת כללי הצניעות, יש לסדר להם מקום לינה בבית אחר.

הורים המזמינים לביתם את התנם שהשתדך עם בתם (כיום מכונה מאורס), לכתחילה רצוי שילון בבית אחר כגון אצל קרובי משפחה או חברים, ובשעת צורך מותר שילון בביתם הוא בחדר עם אנשים והיא בחדר עם נשים.

שואל ומשיב

לקראת היציאה לחופשת הקיץ ופתיחת עונת הטיולים והנופשים

שאלה: האם מותר לרחוץ בים או בריכה גברים ונשים ביחד?

תשובה: בברכות סא. הובא "**כל העובר אחורי אשה בנהר אין לו חלק לעולם הבא**". פירש רש"י – "**אחורי אשת איש, מגבהת בגדיה מפני המים, וזה מסתכל בה**". ובתוספות – "**אם רגיל בכך, לפי שבא לידי ניאוף וסופו יורד לגיהנום**". והגאון יעב"ץ- "**לאו דווקא אשת איש, שהוא הדין גם בפנויה, שמגרה היצר הרע בעצמו ומסלק הבושה מעל פניו**".

בעבודה זרה כ: **תנו רבנן: ונשמרת מכל דבר רע- שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה.** ובתוספות הובא כי זו דרשה גמורה מהתורה. והבית יוסף כתב באבן העזר כא', שאסור להסתכל באשה כדי להנות מיופיה, בפנויה מדברי הקבלה, ובאשת איש מהתורה.

בבא בתרא נז: **ועוצם עיניו מראות ברע- אמר רבי חייא בר אבא, זה שאינו מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה.** רשב"ם: **כשהולך על שפת הנהר ונשים רגילות לעמוד שם בגילוי שוק.** ובגמרא: **היכי דמי? אם יש דרך אחרת רשע הוא!!!** ומשיבה - מדובר כשאין דרך אחרת ובכל זאת צריך אדם להפנות את מבטו כדי להציל את עצמו.

זו לשון הרמב"ם פרק ד' מהלכות תשובה: "**המסתכל בעריות מעלה על דעתו שאין בכך כלום, שהוא אומר וכי בעלתי אותה או קרבתי אצלה, והוא אינו יודע שראיית העיניים עון גדול הוא, שגורמת לגופן של עריות, שנאמר: ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, וגורם לעכב את התשובה**".

מכאן נלמד בקל וחומר כמה חמור האיסור להתרחץ בים או בריכה מעורבת, כשאין יכולת לא להסתכל בנשים הרוחצות שם ובפרט שאינן לבושות בלבוש צנוע. בשו"ת רב פעלים הוסיף שעל הנשים המתרחצות שם יש איסור, משום "**לפני עיוור לא תיתן מכשול**".

סיכום: אסור לרחוץ בים או בריכה מעורבת, ומצווה שישמור אדם את עצמו ובני ביתו מכך, ומצווה רבה להודיע ולפרסם את חומר איסור זה ברבים בנועם ונחישות, ולהסיר את המכשלה הזו מישראל.

מפניני הפרשה - רעיון

שירת הבאר לדורות

"**באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם**" כשם שבשירת הים נאמר: "**אז ישיר משה**" ואמרו: "**שר לא נאמר, אלא ישיר**", שהשירה הייתה גם לעתיד לבוא, כך בשירת הבאר נאמר: "**אז ישיר ישראל את השיר הזאת עלי באר ענו לה**".

אם כן, גם שיר זה הושר אף לעתיד. הבאר, המעיין המקורי, הוא סל הטהרה והקדושה, כמו שכתוב: "**כי עזבו מקור מים חיים את ה'**", ועל מים אלה אמר ישעיה: "הוי כל צמא לכו למים", והזון העתיד הוא: "והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים" ישראל נמשלו ל"מעין גנים באר מים חיים", וכמו שמי המעיין הנובעים תמיד ממטה למעלה כך בפנימיותו ובתוך תוכו של כל אדם מישראל נובעת תשוקת הנפש להתעלות ולעלות למרומי פסגת הקדושה והטהרה, אלא שהרבה אבני נגף ומכשולים מונעים מהבאר להתגלות ולהתרומם.

"**והאבן גדלה על פי הבאר**" - מאויי עולם, צרכים חומריים וטרדותיו של האדם מהווים את ה"אבן הגדולה" הזו. וביעקב אבינו נאמר: "**ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי באר**" - ומעשה אבות סימן לבנים, כח זה השריש יעקב לכל ישראל – לגול את האבן מעל פי הבאר.

בכל דבר שבעולם נמצא כוח קדושה ולחלוחית חיים, אלא שצריכים לגלותו. העולם ללא 'הבאר', הוא יבש, חומרי, בלי משא נפש ובלי חזון ויופי. רק כשמוציאים את נקודתו הפנימית לאור, את - "מקור מים חיים ה'", אז נותנים לו עוז, הוד והדר. "**ויוצא נוזלים מפלגי**" – כוח זה שהיה לישראל במדבר, יצא ללמד לדורות הבאים, עד סוף כל הדורות. רגבי עפר ואבני נגף נערמים על הבאר, אבל "**באר חפרוה שרים**' – **משה ואהרן**" – "**כרוה נדיבי עם**", הסירו את כל ההסתרים וגילו את המים החיים לכל ישראל. שירת הבאר, היא שירה לדורות, עד היום עליו נאמר: "**והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים**".

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

רמ"ר גלעד בן ושרית אלמליה הי"ד	ר' אבישי בן דבורה הכהן ע"ה
סמ"ר עומר בן תהילה ון גלדר הי"ד	הלל בן שלומית רודיך ז"ל
יעקב (קובי) בן אביבה בן סדון ע"ה	אליהו בן סעידה פרסיק ז"ל
ליטמן בן שרגא פייבל שטיין הכהן ז"ל	רחל בת שרה יעקבוב ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

הרב אבירם אברהם בן זיוה חריב ז"ל הי"ד	
חנה שלום בת עובדיה ומרים טיירי ע"ה	אלים בת רחל תורג'מן ז"ל
שרה בת אלים עיישא מלול ז"ל	שרה בת ציפורה פלדמן ז"ל
רחל בת שרה יעקבוב ז"ל	סעידה בת חנה פרסיק ז"ל

בס"ד ח' לחודש תמוז ה'תשפ"ה
שנה שלושים ואחת גיליון מספר 38
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת חוקת
מפטירים:
"וַיִּפְתָּח הַגִּלְעָדִי"
(שופטים יא' א')

חשמונאים (שעון קיץ)

כניסת השבת: **19:31**
יציאת השבת: **20:31**
זמן רבנו תם: **21:05**

ברכות השחר - עפ"י פסיקת מרן בשו"ע סימן מו' ופוסקים האחרונים

ניעור כל הלילה

בעניין ברכות 'אלוקי נשמה' ו'המעביר שינה מעיניי', נחלקו הפוסקים האם נתקנו גם כן על מנהגו של עולם או דווקא על ההתעוררות בבוקר.

שערי תשובה

בשערי תשובה סימן מו' ס"ק יב' הביא מספר דעות בעניין בפוסקים אחרונים והכריע שעל האדם לישון קצת, או לשמוע הברכות ממי שחייב.

משנה ברורה

במשנה ברורה בסימן מו' ס"ק כד' כתב להלכה כהכרעת ה"שערי תשובה". **עיין בספר אליה רבה שכתב דברכת אלהי נשמה וברכת המעביר שינה אין לברך אם היה ניעור כל הלילה, ובספרי מגדים ובשערי תשובה השאירו דבריו בצ"ע. ומסיק בשערי תשובה דיראה לשמוע אלו השתי הברכות מאחר ויכוין לצאת. ואם ישן בלילה ששים נישמין (כחצי שעה) לכולי עלמא יש לו לברך אותם.**

ילקוט יוסף

אולם בספר ילקוט יוסף סימן מו' - ט' פסק להלכה שהנעור כל הלילה מברך גם אלוקי נשמה: **לפיכך הניעור כל הלילה מברך כל ברכות השחר, מלבד ברכת 'על נטילת ידים', ו'אשר יצר', שכבר פשט המנהג לברך בשחר כל ברכות השחר אף שלא נתחייב בהם.**

'פסקי תשובות'

בספר פסקי תשובות סימן מו' אות טו' מדגיש תחילה שאפילו לשיטת הרמ"א שברכות השחר על מנהגו של עולם מברך, אפילו הוא עצמו לא נהנה, נשתנו ברכות "המעביר שינה" ו"אלוקי נשמה" שנוסחתם פרטית לעצמו.

"והנה, **אם כי לכתחילה בודאי יש לחזר אחר מי שיוציאנו בברכות אלו, וכהכרעת הפמ"ג והשערי תשובה...מכל מקום בדיליכא, המברך לעצמו שפיר יש לו על מי לסמוך, ובצירוף קבלת האר"י ז"ל שגם ברכות אלו מודה בהם לה' יתברך שהוא בכלל הנהגת העולם הכללית של התחדשות הבריאה בכל יום תמיד, אעפ"י שביום זה לא נתן לעפעפיו תנומה, אמנם נכון מאד שימתין מלברכם עד לאחר עלות השחר.**

ואם יוכל להביא עצמו לידי שינה אפילו רק למשך כמחצית שעה, ודאי שפיר עביד שיוכל לברך ברכות אלו לדברי הכל, ואפילו שינתו לאחר חצי החמה, ואפילו אם שינתו תהיה לאחר התפילה אם משער שקימתו תהיה כשעדיין לפני חצות היום, יעדיף להמתין ולברך בעצמו שני ברכות אלו לאחר שינתו (ובעת תפילתו שמונה עשרה בברכת מחיה המתים יכוין שאינו רוצה לצאת בזה ברכת אלוקי נשמה).

סיכום

פשט המנהג לנהוג להלכה כדעה שברכות השחר נתקנו על מנהגו של עולם. לכן אדם שהיה ער כל הלילה, כגון בליל שבועות וכדומה, יכול למעשה לברך בעצמו את כל ברכות השחר, כולל 'אלוקי נשמה' ו 'המעביר שינה', ויש אומרים שברכות אלו עדיף לשמוע מאחר שישן בלילה ולכוון לצאת ידי חובה.

ברכת 'שעשה לי כל צרכי' בת"ב וביוה"כ

בגמרא במסכת ברכות דף ס: (צוטטה בגיליון פרשת נח) מבואר שברכת 'שעשה לי כל צרכי' נתקנה על נעילת נעליים. אם כן עולה השאלה: מה הדין בתשעה באב וביום הכיפורים שאסורים מדינא בנעילת הסנדל?

ניתן היה לומר שהתשובה לשאלה זו תלויה במחלוקת הראשונים, האם ברכות השחר נתקנו על מעשי האדם או על מנהגו של עולם.

אולם, יש פוסקים אחרונים, שעל אף שבדרך כלל פסקו לומר את כל הברכות על 'מנהגו של עולם', קבעו כי אין לומר ברכת 'שעשה לי כל צרכי' ביום הכיפורים ובתשעה באב, משום שכאן לא רק האדם הפרטי אלא 'כל העולם' אינם נועלים נעלי עור!

ערוך השולחן

כך פסק להלכה ב 'ערוך השולחן' בסימן מו' סעיף יג': "...**'ויש אומרים דאפילו לא נתחייב בהן מברך אותן, דאין הברכה דוקא על עצמו אלא מברכין שהקב"ה ברא צרכי העולם וכן המנהג ואין לשנות', עכ"ל. ואין זה דומה למה שאין מברכים בתשעה באב ויום הכיפורים שעשה לי כל צרכי משום דכל ישראל אסורים אז במנעלים.**

אולם פוסקים אחרונים אחרים הכריעו שיש לברך ברכת 'שעשה לי כל צרכי' גם בט' באב ויום כיפורים, משום שדרך 'רוב העולם' לנעול נעליים.

'משנה ברורה'

כך פסק להלכה ב'משנה ברורה' בסימן תקנד' סעיף קטן לא': "**והנה אע"פ שאסור בט' באב וביום הכיפורים בנעילת הסנדל, מכל מקום הסכימו הרבה אחרונים שיוכל לברך ברכת שעשה לי כל צרכי"**

'ילקוט יוסף'

בספר 'ילקוט יוסף' סימן מו' סעיף יב' כתב את דעת הפוסקים שלא לברך ואת דעת הפוסקים לברך, והכריע להלכה כדעת הפוסקים שיש לברך.

'פסקי תשובות'

וכן הכריע להלכה בספר 'פסקי תשובות' סימן מו' אות יד' שיש לברך: "...**אמנם שונה ברכת שעשה לי כל צרכי בט' באב ויום הכיפורים שלדעת האר"י והגר"א ז"ל והחולכים בעקבותיהם אין לברכה...אבל מנהג העולם לברך ברכות אלו גם בט' באב ויום הכיפורים, וכפי שכתב המשנה ברורה שכן מפקנת הרבה אחרונים".**

סיכום: נחלקו הפוסקים אם לברך ברכת שעשה לי כל צרכי בט' באב וביום הכיפורים משום שאסורים בנעילת הסנדל, ולהלכה יש לברכם.

פינת העורך

"**חמה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה'**" (פרק כ' יג') רבי יוסף אלבו זצ"ל כתב בספר 'עיקרים', שהטענה על משה ואהרן הייתה מדוע המתינו עד שהעדה התלוננה והרוחות סערו?! כמנהיגי העם, מיד כאשר מתה מרים וראו שהבאר הפסיקה לנבוע - אפילו שהיו עסוקים באבלם על מות אחותם - היו צריכים לפעול, לפנות מיוזמתם אל הבורא יתברך ולבקש מים לעם!

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לבן היקר בנימין בוחניק הי"ו ולבחירת ליבו בחזקת בתנו היקרה רחל אמר הי"ו לרגל אירוסיהם להם ולכל בני משפחותיהם. יהי רצון מלפני שוכן מרומים שתיזכו לחופתכם בקרוב ותיזכו להקים בית נאמן וכשר בישראל המושתת על יסוד איתנים של אהבה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לבן היקר בנימין בוחניק הי"ו ולבחירת ליבו בחזקת בתנו היקרה רחל אמר הי"ו לרגל אירוסיהם להם ולכל בני משפחותיהם. יהי רצון מלפני שוכן מרומים שתיזכו לחופתכם בקרוב ותיזכו להקים בית נאמן וכשר בישראל המושתת על יסוד איתנים של אהבה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

עניית אמן אחרי ברכה של קטן – חלק א'

מקור בתלמוד

בגמרא במסכת ברכות דף נג: מובא שאין לענות אמן אחר ברכה של **"תינוקות של בית רבן" כאשר הם לומדים ברכות מפי רבם, אבל "בעידן מפטרייהו" – עונין אמן אחר ברכתם".**

רש"י הסביר ש"בעידן מפטרייהו" הכוונה היא כאשר הם קוראים את ההפטרה, כלומר, היות וחכמים תיקנו שקטן קורא בתורה ומפטיר בנביא - נמצא שברכות אלו הן ברכות למטרת ברכה ולכן עונים אחריהם אמן.

"בעי מיניה שמואל מרב: מהו לענות אמן אחר תינוקות של בית רבן? - אמר ליה: אחר הכל עונין אמן חוץ מתינוקות של בית רבן הואיל ולהתלמד עשויין. והני מילי בדלא עידן מפטרייהו, אבל בעידן מפטרייהו – עונין".

מפרש רש"י

אחר תינוקות - כשלומדים ברכות מפי רבן. הואיל ולהתלמד עשויין - שאין מתכוונים לברך אלא ללמד. אבל בעידן מפטרייהו - כשאומרים ההפטרה ומברכין בתורה ובנביא - עונים אחריהן אמן.

הרי"ף

הרי"ף במסכת ברכות דף מ. הביא גמרא זו להלכה, אולם מפסיקתו לא ברור למה הכוונה: "בעידן מפטרייהו".

"ועונין אמן אחר ישראל המברך תניא אחר הכל עונין אמן חוץ מתינוקות של בית רבן הואיל ולהתלמד עשויין והני מילי בעידנא דקא מגמרי להו אבל בעידנא דקא מפטרי עונין".

המאירי בבית הבחירה

המאירי בבית הבחירה במסכת ברכות דף נג: כתב שני הסברים לדברי הגמרא "בעידן מפטרייהו". הסבר ראשון – בשעה שנפטרים מסעודתם ומברכים ברכת המזון. הסבר שני כמו רש"י כשקוראים את ההפטרה.

"תינוקות של בית רבן שהם מתלמדים ואומרים איזו ברכה דרך התלמדות אין עונין אחריהם אמן אבל אם אומרים אותה דרך מצוה אף על פי שאינן חייבים כגון תינוק שאכל ומברך לעצמו ברכת המזון דרך יציאת ידי מצוה עונין אחריהן אמן וזהו שאמ' בעדן מפטרינהו עונין כלומר בשעה שנפטרים מסעודתם ובאין לברך ויש גורסין בעדן אפטורינהו, ורוצה לומר בשעה שמפטירין האפטרה וזהו עיקר קריאה בבית הכנסת ומברכין ברכות ההפטרה הואיל ותקנו בו שיכול להפטיר והוא הדין לקריאתו בתורה אלא שאינו קורא אלא מפטיר".

חידושי הרשב"א

הרשב"א בחידושיו למסכת ברכות דף נג: כתב ש"בעידן מפטרייהו" הכוונה היא בשעה שנפטרים מסעודתם ומברכים ברכת המזון, וציין שרש"י הסביר שהכוונה היא כשקוראים את ההפטרה: **"בעידן מיפטרינהו עונין, פירוש בשעה שמברכין לפטור עצמן על אכילתן אף על פי שאינה אלא לחינוך דמכל מקום חנוך מצוה היא, ורבינו שלמה ז"ל פירש בשעה שמברכין כשמפטירין בבה"כ או בשעה שקורין בתורה".**

רמב"ם

הרמב"ם בהלכות ברכות פרק א' הלכה יג' פסק שאין לענות אמן אחרי ברכה של ילד המתלמד, וכלל זאת יחד עם עוד מצבים בהם אין לענות אמן, כגון על ברכה של אפיקורוס.

"כל השומע אחד מישראל מברך ברכה מכל הברכות כולן אף על פי שלא שמע הברכה כולה מתחילתה ועד סופה ואף על פי שאינו חייב באותה ברכה חייב לענות אמן, ואם היה המברך (גוי או) אפיקורוס או כותי או תינוק המתלמד או שהיה גדול ושינה ממטבע הברכה אין עונין אחריהן אמן.

בהלכה טו' כתב שהעונה אמן אחר ברכה של קטן לא יצא ידי חובה, ובכסף משנה ביאר שכוונתו היא לברכה שמברך הקטן שללא בשעת לימודו, והסיבה שלא יוצאים ידי חובה בברכתם היא מפני שכל מי שאינו מחוייב בדבר לא מוציא אחרים ידי חובתם ומשמע שאין איסור לענות אמן אחר ברכתם, אלא שלא יוצאים ידי חובה: **"כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמים לשוא והרי הוא כנשבע לשוא ואסור לענות אחריו אמן, התינוקות מלמדין אותן הברכות כתיקונן ואף על פי שהן מברכין לבטלה בשעת לימוד, הרי זה מותר ואין עונין אחריהן אמן, והעונה אחריהן אמן לא יצא ידי חובתו".**

מהר"י קאפח

אולם מהר"י קאפח בהלכות ברכות פרק א' אות כט' כתב שכוונת הרמב"ם היא, שאפשר לצאת ידי חובה בעניית אמן על ברכה של קטן, אם הקטן לא מברך להתלמד, אלא מברך להוציא עצמו ידי חובה.

"לקמן אביא דברי הכסף משנה שנדחק. ודברי רבנו ברורים, וכוונתו, לאפוקי השומע מן המתלמד או המלמד, וכמו שכתב לקמן בהלכה טו', שמלמדין אותן הברכות כתקנן והעונה אחריהן אמן לא יצא ידי חובתו. ומשמע דאם מברכין לפטור עצמן אף אם חייבין רק מדברי סופרים, משום חינוך העונה אחריהן יצא ידי חובה, וכפשט דברי רבנו כאן עד שיענה אמן, או עד שישמע ממי שחייב כמותו".

פסיקת הטור

הטור בסימן רטו' הביא שלושה פירושים ל"בעידן מפטרייהו", שעונים אמן אחרי קטן המברך, והם: א. דעה שכתב הרא"ש – אחרי קדיש . ב. דעה שכתבו הרשב"א והראב"ד ועוד – אחרי ברכות שמברך קטן לפטור עצמו כגון מברכת המזון, אעפ"י שאינו בר חיובא. ג. דעה שכתב רש"י – אחרי ברכות שמברך הקטן בקריאת המפטיר וההפטרה בתורה ובנביאים. ונראה שלהלכה סובר הטור שעונים אמן בשלושתם: **"תניא אחר הכל עונין אמן חוץ מאחר תינוקות של בית רבן והני מילי בעידנא דגמרי פירוש שלומדין בפני רבן סדר הברכות אבל בעידנא דמפטרי נפשייהו עונין, יש מפרשים, דמפטרי נפשייהו אחר שלמדו נפטרים משם ואומרים קדיש, והראב"ד פירש בשעה שאכלו ומברכין לפטור עצמם אף על פי שאינן בני חיוב מכל מקום חינוך מצוה איכא, ורש"י פירש בעידנא דמפטרי נפשייהו כשאומרים ההפטרה ומברכין בתורה ובנביאים".**

פסיקת מרן להלכה בשו"ע

מרן פסק להלכה בשו"ע סימן רטו' סעיף ג' שעונים אמן אחרי ברכת הקטן, כמו שכתב הטור, למעט הקדיש: **"והא דאין עונין אמן אחר תינוק, דוקא בשעה שלומד הברכות לפני רבו, שמותר ללמד לתנוקות הברכות כתקנן ואף על פי שהם מברכין לבטלה בשעת הלימוד, אבל בשעה שהם מברכין לפטור את עצמן, כיון דבני חינוך הם עונים אחריהם אמן, וכן בשעה שאומרים ההפטרה בבית הכנסת".**

משנה ברורה

המשנה ברורה בסימן רטו' ס"ק יד', ביאר שכוונת מרן לגבי המלמד תינוקות של בית רבן איך לברך, היא, שמצד מצוות חינוך, מותר לו להזכיר עימהם את שם ה' בברכה אפילו אם זו ברכה לבטלה. היתר זה מוגבל רק למי שמלמד קטנים, ולא למי שמלמד אנשים גדולים: **"לבטלה – רצונו לומר שלומד הרב עימהם הברכות שלא בזמנן אפילו הכי מותר להזכיר שם השם ואפילו הרב יכול להזכיר השם כדי ללמד להתינוק הברכות שהרי על כרחנו אנו צריכים ללמוד עמהם כדי לחנכם בלימוד התורה ובקיום המצות (וכמו דכתיב ולמדתם אותם את בניכם וגו'). ודוקא עם התינוק מותר להזכיר את השם אבל גדול בשעה שלומד הברכות בגמרא אומר בלא הזכרת השם ורק כשלומד הפסוקים הנזכרים בתלמוד רשאי לאומרן כמו שהם כתובים עם הזכרת השם".**

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

מזמור ו' בתהלים פותח בפסוק: "**למנצח בנגינות על השמינית מזמור לדוד**". מלבי"ם מבאר שאת המזמור הזה אמר דוד המלך, כשחלה במחלה כבידה וארוכה אחרי מעשה בת שבע, כשהוא מתמודד עם שני דברים. א – מחלתו הקשה. ב – האויבים שלו שמירדו את חייו. יוצא אם כן שבאותה תקופה היו לדוד המלך שני אויבים הפנימי – מחלתו, והחיצוני אויביו: "**מבואר כי מזמור זה התפלל עת חלה חולי כבד וארוך, אחר מעשה של בת שבע, כאשר קבלו חז"ל, והתפלל על חליו (ב' ז'). אבל גם אויביו שטמוהו וימררוהו בעת החיא, עד שהורע זה בעיניו יותר מן חליו, והתפלל גם עליהם (ז' יא'), עד שהמזמור בכללו, ידבר על שני מיני האויבים המכתירים את האדם, האויב הדבוק בו מתולדתו, שהם מזגי גופו ולחותיו המתקוממים עליו להחליאו ולחמיתו, והאויבים החיצוניים שהם זולתו מבני אדם:**

את פסוק ב': "**ה' אל באפך תוכיחני ואל בחמתך תיסרני**" מבאר מלבי"ם שדוד המלך מתייחס לשני מיני כעס: אף וחמה ומבאר את ההבדל ביניהם: "**יש הבדל בין האף ובין חמה, שהאף הוא הכעס הנגלה, והחמה היא תבערת אש הכעס בנסתר בנטירת שנאה ואיבה, ויהיה לפעמים אף בלא חמה אם רק מראה לו פנים נזעמים ואהבה במצפוניו, וחמה בלא אף אם מסתיר אפו ואיבתו, ויש הבדל בין תוכחה וייסור. התוכחה היא בדברים רכים, והייסור בו יאסור את נפשו בדברים קשים או ביסורים ממש, ותוכחת ה' עלי עוון, הוא לפעמים שלא יחטא בעתיד, וזה נקרא תוכחה, ודוד בקש שתוכחה זו לא תהיה באף רק בדברים רכים כאב את בנו.**

ולא הוצרך לבקש שלא יהיה בחמה ונטירת איבה, כי האויב לא יוכיח ולא ישתדל להשיבו אל דרך הנכונה, והתוכחה המגולה תהיה תמיד מאהבה מסותרת, ולא בקש רק אל באפך תוכיחני, ולפעמים יביא ה' יסורים על האדם בעבור החטא שכבר חטא, וייסורים האלה בהכרח הם באף, כי המיסר מראה בנגלהו שקוצף על המיוסר, ולכן בקש שעכ"פ אל בחמתך תיסרני. שלא יהיה מאיבה פנימית ונטירת שנאה כאויב המיסר, רק כמו שכתוב כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסרך, ואמר ואהבו שחרו מוסר".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית.

את פרק ב' פסוק ג': "**כי אם לבינה תקרא לתבונה תתן קולך**: ביאר מלבי"ם, שהבינה היא התבוננות האדם מעט מעט ומוסיף דעת להוציא דבר מדבר, ואילו תבונה היא מבט כללי שכולל כל הדברים, והשגתה היא בראיה מרחוק.

את פסוק ד': "**אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה**" - מבאר המלבי"ם, כביטוי של היגיעה שמתייגע להעמיק בדברי החכמה העמוקים.

את פסוק ה': "**אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא**" מבאר מלבי"ם שיראת ה', היא ראשית החכמה, שהרי החוכמה מתנגדת ליצר הלב, ולכן הם לא יופנמו ויחוקקו בלב האדם אלא ע"י יראת ה'. אבל יש לדעת שללא חוכמה, לא יהיה לאדם יראת ה', שהרי אי אפשר לאדם להבין את גדולת ה' ורוממתו עד שיירא מפניו רק ע"י החכמה, המלמדת אותו ללכת בדרכי ה'.

"**כבר התבאר כי ראשית חכמה יראת ה', שאחר שחקי החכמה אין עליהם מופת והם מתנגדים ליצר הלב, אי אפשר שיחקו חקי החכמה בלב אלא ע"י יראת ה', וכמ"ש חז"ל אם אין יראה אין חכמה, שע"י יראת ה' יקבעו בלבו חקי החכמה אשר צוה ה' ונתנם לבני אדם, אולם אמרו עוד שאם אין חכמה אין יראה, שא"א שיבין אדם גדולת ה' ורוממתו עד שיירא מפניו רק ע"י החכמה, שהיא תלמדהו ללכת בדרכי ה' ועל ידה יבין גדולתו של יוצר בראשית, עד שיבין יראת ה'...**"

ועוד, אפילו שהחכמה אינה נודעת ע"י החוש והמופת, ע"י היראה יקבעו בליבו אמונה אומן חקי החכמה הנתונים מאלוקי עולם אשר הוא ירא מגדולתו, ויורגל בהם עד שישובו להיות אצלו כדברים הנודעים בחוש וכמושכלות, אמנם אם יוסיף בבקשת החכמה לבקשה ככסף וכמטמונים, אז יבא למדרגה למצוא דעת אלוקים, והם הידיעות הנשגבות בענייני האלוקות כמו מעשה בראשית ומעשה מרכבה שאין מוסרים אותם אלא לחכם ומבין מדעתו".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. מה צבעה של הפרה ממנה מכינים אפר לטהר אדם מטמאת מת?

א. כולה אדומה. ב. כולה לבנה.

ג. חצי לבנה וחצי שחורה. ד. אדומה עם שיער שחור.

2. כיצד הגיב מלך אדום כשבני ישראל רצו לעבור בארצו?

א. הסכים בשמחה. ב. הסכים, אך בתנאי שלא יבקשו אוכל.

ג. סירב בתוקף, ויצא לקראתם עם צבאו. ד. אף תשובה לא נכונה.

3. מאיזה טומאה היה מטהר אפר הפרה האדומה?

א. מכל הטמאות. ב. מטומאת נבלה וטומאת שרץ.

ג. מטומאת מת וטמאת מצורע. ד. מטומאת מת.

שאלה עפ"י פירוש הספורנו - כיתות ד' עד ח'

7. מדוע הכין משה רבנו את הנחש דווקא מנחושת ולא מזהב?

א. כך ציווה עליו ה'. ב. זהב היה גורם לקטרוג בהזכרת חטא העגל.

ג. הבין שכוונת ה', להזכיר החטא שעשו מעשה נחש. ד. ב' וג' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. "...ויאמר לחם שמעו נא המרים..." (פרק כ')? מה פירוש 'המרים'?

א. אנשים שמלמדים בבית-הספר. ב. מרבנים וביוונית - שוטים.

ג. לשון מורה ופחד. ד. אנשים שהם מורי דרך.

5. "וישמע הכנעני" מה שמע הכנעני?

א. על מותה של מרים. ב. על מות אהרון והסתלקות ענני הכבוד.

ג. שמלך אדום סירב לתת לישראל לעבור בארצו. ד. על חטאו של משה.

6. "...כִּי עַז גְּבוֹל בְּנֵי עַמּוֹן" (פרק כא') מדוע היה גבולם עז?

א. החיילים שלהם מאומנים היטב. ב. האזור הררי וקשה לכיבוש.

ג. בגלל אזהרתו של ה' לא להילחם בהם. ד. תשובות א' וב' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש הרשב"ם - כיתות ד' עד ח'

8. "עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמֹּשְׁלִים בֹּאוּ חֶשְׁבּוֹן..." (פרק כא') מי היו המושלים?

א. מושלי נבואות כמו בלעם וחבריו. ב. אנשים שבודים משלים מליבם.

ג. אנשים המבארים במשל, מה שראו בחלום. ד. בלעם ואביו בעור.

ברכות והודעות

"שיר השירים – קודש קדשים..." (זוהר פרשת תרומה) – הזדמנות!!!
מצטרפים לשיעור חדש – שיר השירים ביאור גאולי מעמיק - גברים ונשים - ביום שבת בשעה 16:15 - בבית הכנסת הספרדי.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות חינמי ללימוד תורה משמעותי על ידי כעשרים ושישה אברכי כולל "ברכת אברהם" לימי אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941